

сніголавинних станцій та постів для розширення дослідницьких площ детальних сніголавинних спостережень. Для прикладу у Швейцарських Альпах площею 27 тис. км² функціонує понад 300 станцій та постів, в Українських Карпатах на площі 24 тис. км² – дві сніголавинні станції та один пост.

Перелік використаних джерел:

1. Кадастр снігових лавин України. – Український Гідрометцентр ДСНС України : Київ, 2014. – 238 с.
2. КД 52.5.3.01-1 Настанова сніголавинним та гідрометеорологічним станціям і постам. Сніголавинні спостереження і методи сніголавинного забезпечення. – ФОЛ Державна гідрометеорологічна служба. – Київ, 2007. – 76 с.
3. Тиханович Є. Лавини Українських Карпат: поширення і динаміка. / Є. Тиханович, В. Біланюк. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 196 с. + кол. вкл.
4. Snow, Weather and Avalanches: Observation Guidelines for Avalanche Programs in the United States / [edit. E. Green] – American Avalanche Association, Pagosa Springs, CO, Second Printing Fall. – 2010. – 237 pp.
5. WSL Institute for Snow and Avalanche Research SLF. // Avalanche Bulletins and other products. Interpretation Guide. Edition 2011. WSL Institute for Snow and Avalanche Research SLF. – 2011. – 42 p.

Електронні ресурси

6. Американська лавинна асоціація // електронний ресурс. – режим доступу : <https://www.americanavalancheassociation.org>
7. Європейський сервіс попередження лавин // електронний ресурс. – режим доступу : <http://www.avalanches.org/eaws/en/main.php>
8. Національний центр даних снігу і льоду // електронний ресурс. – режим доступу : <https://nsidc.org>
9. Федеральний інститут для дослідження снігу та лавин // електронний ресурс. – режим доступу : <https://www.wsl.ch/en/about-wsl/locations/slf-davos.html>

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕНТРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ І ЛІСІВ У МЕЖАХ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ РАЙОНІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Круль В.П., Дячук А.І., Добинда І.П.

kroolv@ukr.net, valinad_a@ukr.net, iradob1987@ukr.net

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

The spatial analysis of the concentration of the land main types on the territory of 24 physical land geographical regions of Chernivtsi oblast. Features of the agricultural and territorial concentration, concentration of forests, concentration of the buildings' lands, concentration of open wetlands, concentration of open land without plant cover, concentration of land covered with water are considered.

Key words: *spatial analysis, concentration of lands, types of lands, physical and geographical regions.*

Територіальна концентрація основних видів земель виявлялася на території 24 фізико-географічних (надалі – ф/г) районів Чернівецької області. Вона репрезентована індексом або коефіцієнтом територіальної концентрації ($K_{т.к.}$). Цей показник є універсальним і може використовуватися для будь-яких величин: для людності, для поселень, для земель, у т.ч. земельних ресурсів, які ми розглянемо нижче. Його знаходять за формулою:

$$K_{т.к.} = \frac{1}{2} (S_i - P_i) \times 100\% \quad (1)$$

де P_i – частка площі ф/г району до площі всієї Чернівецької області; S_i – частка с/г земель (лісів, забудованих площ тощо) конкретного ф/г району до всіх таких земель у області. Причому характеристика такої концентрації повинна відповідати певним межах, які визначаються для всіх видів земель довкола оптимального значення в інтервалі $+10 - -10$ %. Вище і нижче зазначеного проміжку знаходяться показники коефіцієнтів надмірної та недостатньої концентрації сільськогосподарських та інших земель.

Так, до надмірної концентрації останніх віднесено 4 інтервали: величини $K_{т.к.}$, які знаходяться в межах $10,1 - 50$ % - помірна концентрація, $50,1 - 100,0$ – достатня концентрація, $100,1 - 150,0$ – надмірна концентрація, більше $150,1$ – вкрай надмірна концентрація. У площині від'ємних значень інтервалові від $-10,1$ до $-50,0$ % відповідає мало недостатня концентрація, від $50,1$ до $-100,0$ – недостатня концентрація, від $-100,1$ до $-150,0$ відчутно недостатня концентрація і менше $-150,1$ – дуже відчутно недостатня концентрація земельних ресурсів.

Виходячи із просторового розподілу $K_{т.к.}$ за ф/г районами, відзначимо їхню різноманітність поширення: від помірно достатніх до вкрай надмірних величин концентрації с/г земель у Прут-Дністерській височинній області. Має місце їхнє суцільне поширення із заходу на схід, в якому окремим вкрапленням виділяється Хотинський ф/г район з оптимальною наявністю с/г площ ($-6,55$ %). В Прут-Сіретській височинній області з оптимальною територіальною концентрацією земельних ресурсів для с/г використання виокремлюється осередок у складі 3 природних регіонів: Тарашанського, Глибоцького і Дерелуйського ф/г районів.

Землі с/г призначення із недостатньою територіальною концентрацією розташовані у 9 ф/г районах Скибових і Верховинських Карпатах ($55,6$ % їхнього загального числа) і Прут-Сіретській височинній області ($44,4$ %). Показник недостатньої концентрації мають Чернівецький ($-12,15$ %) і Черемоський ($-26,8$) ф/г райони, слабші позиції першого, порівняно з іншими припрутськими районами, ймовірно, пояснюється більшою часткою поселенських форм ландшафтів найбільш урбанізованої частини Чернівецької області.

Окрім того, мало недостатній та оптимальний розподіл с/г земель зафіксований в Яровицькому і Чорнодільському ф/г районах, які виділяються на тлі інших типів гірських ландшафтів. Цей факт привертає увагу через те, що їхня пересічна абсолютна висота коливається в діапазоні $1100-1450$ м. Чорнодільський ф/г район із оптимальним зосередженням с/г земель розміщений найпівденніше, але найвище в Чернівецькій області та майже без поселенських типів ландшафтів! Тут знаходиться тільки найвіддаленіше і важкодоступне село Українських Карпат – Сарата.

Недостатня просторова концентрація земель с/г призначення виявлена в 3 ф/г районах, які розкидані відокремлено по різних ф/г областях: Прут-Сіретській (Красноільський – $-92,6$ %), Скибових Карпатах (Шурдинський – $-81,95$) і Полонинсько-Чорногірській (Максимецький – $-77,35$). Відчутно недостатні значення $K_{т.к.}$ відносяться в Чернівецькій області до трьох природних районів (Сіретського – $-121,4$, Берегометського – $-116,3$ і Путильського – $-129,8$), з яких перших два формують територіальний осередок.

Територіальне поширення лісів та інших лісопокритих площ загалом відповідає недостатній їхній концентрації у Прут-Дністер'ї та Передкарпатті і достатній – у гірській частині Карпат. $K_{т.к.}$ з оптимальним значенням, який, як для с/г, так і для всіх інших категорій земель, знаходився у межах $+10 - -10$ % об'єднав три райони – Тарашанський ($-2,1$), Глибоцький ($-9,35$) і Багненський ($1,9$), з яких перші два, як і у випадку із сільськогосподарськими землями, згрупувалися у мінітериторіальнооб'єднання.

У Прут-Дністерській височинній лісостеповій області Хотинський природний виділ із помірною територіальною концентрацією лісопокритих площ ($14,95$ %) оточений землями ф/г районів із дуже відчутною недостатньою територіальною концентрацією: Заставнівським ($-206,7$ %), Кіцманським ($-178,05$), Долиняно-Балковецьким ($-200,9$), Новоселицьким ($-321,9$), Кельменецьким ($-174,2$) і Сокирянським ($-155,2$). Винятком слугує Оселівський ф/г район ($-105,15$ %), який межує з Хотинським зі сходу і відноситься

до земель із відчутно недостатньою концентрацією лісів на них. Загалом, землі області можна умовно розділити на два осередки ф/г районів – Північно-Бессарабський і Північно-Буковинський.

Прут-Сіретська височина область є найстрокатішою в контексті розподілу $K_{т.к.}$, адже тут наявні ф/г райони із 5 інтервалами, зокрема: Сіретський (257,15%) і Красноільський (197,4) із вкрай надмірним просторовим зосередженням лісових площ, Черемоський (12,2%) із помірною територіальною концентрацією лісів; Тарашанський (-2,1), Глибоцький (-9,35) і Багненський (1,9) із оптимальним розподілом лісопокритих земель, Чернівецький (-28,15), Дерелуйський (-26,8), Брусницький (-13,55) із мало недостатніми коефіцієнтами та Герцаївський ф/г район (-72,2%) із недостатніми показниками територіальної концентрації.

Вказані вище Сіретський і Красноільський ф/г райони стали початком величезного масиву вкрай надмірної територіальної концентрації лісовкритих площ, куди входять ф/г області Скибових Карпат, Верховинських Карпат і Максимецький ф/г район Полонинсько-Чорногірських Карпат. Його можна означити, як Карпатський мегаосередок вкрай надмірного територіального зосередження лісовкритих площ. Невелике територіальне об'єднання Чорнодільського й Яровицького ф/г районів із, відповідно, помірним і достатнім показниками $K_{т.к.}$ лісів – 17,25 і 83,3 % обмежує на крайньому півдні Карпатський мегаосередок вкрай надмірної концентрації лісовкритих площ.

КОНТИНУУМ ПРОСТОРУ-ЧАСУ У РОЗВИТКУ ПРИРОДНИХ ПРОЦЕСІВ

Лихолат В.К.¹, Чернюк Г.В.²

lykholat.v@ua.pt

¹Університет Авейро, Португалія

²Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

The methodology importance of the space-temporary conception in the modern theory geography was showed. Ways of the solution of essential problems in branch geographies sciences are considered on the basic of ergodical theorems and of rhythm of natural phenomena and of the matakronication. Academician K. K. Markov was established a laws of development of the Nature in the Pleistocene and the some discussion theory was explained on the basic of the space-time conception and of the matakronication.

Key words: *matakronication, Pleistocene, natural phenomenon, theory geography*

Принцип простору-часу в сучасній теоретичній географії приводить до розуміння єдності просторово-часових змін природи на основі використання математичних методів. Географія вивчає об'єктивно існуючий матеріальний предмет – географічну оболонку і ландшафтну сферу землі як умову і середовище, в якому живе і розвивається людство. Головне завдання – це виявлення і вивчення територіальних комплексів географічного середовища. Територіальний (хорологічний) метод є основою галузевих географічних наук. Він тісно спряжений з історичним (часовим) методом. Методологічна спільність географічних і історичних наук ґрунтується на відображенні єдності просторово-часових аспектів. Розвиток географічних процесів відбувається у просторі-часі за законами ритмічності, успадкованості, направленості та метахронності [1, 4, 5, 7, 8, 9, 10].

Метахронність – це універсальний закон розвитку природи. Особливо яскраво він проявляється в середині географічного середовища. Характер розвитку верхніх оболонок землі (тектоніка) вивчений ще недостатньо, тому що класична фізика ще не з'ясувала первинних джерел енергії тектогенезу. Етапи-цикли розвитку земної кори існують, але не співпадають в просторі і часі, різні ділянки перебувають на різних етапах розвитку.